

Arbeidsdepartementet

GRUNNLAGET FOR INNTEKTSOPPGJØRENE 2011

KORTVERSJONEN

Foreløpig rapport

fra

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene

Oslo, 21. februar 2011

Forord

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene legger her fram en foreløpig rapport, foran inntektsoppgjørene i 2011. Rapporten i endelig utgave vil foreligge i begynnelsen av april.

Rapporten gir oversikt over utviklingen i de senere år i lønninger, inntekter, priser og konkurranseevne. Utvalget presenterer dessuten en prognose for konsumprisveksten fra 2010 til 2011. Rapporten inneholder også korte beskrivelser av utsiktene for internasjonal og norsk økonomi.

Rapporten bygger delvis på foreløpig statistikk og anslag for 2010. Deler av rapporten vil derfor bli oppdatert i begynnelsen av april. Dette gjelder bl.a. tall for lønnsutviklingen, for forholdet mellom kvinners og menns lønn, lønn etter utdanning og oppdaterte tall for utviklingen i lønns- og inntektsfordelingen. Etter oppdateringen vil rapporten bli trykket i NOU-serien.

Utvalget vil som vanlig også komme med en rapport etter inntektsoppgjørene i juni som vil redegjøre for resultater av lønnsoppgjørene i 2011. Dette materialet offentliggjøres som en nettversjon i juni, og blir trykket i NOU-serien i mars/april til neste år.

Siden forrige rapport har Ådne Cappelen, Statistisk sentralbyrå overtatt som leder av utvalget, og Torill Lødemel har kommet inn som medlem fra Næringslivets Hovedorganisasjon.

Beregningsutvalget ble ved kongelig resolusjon av 16. november 2007 gjenoppnevnt for en ny periode inntil 30. september 2011 med følgende mandat:

”Utvalget skal i tilknytning til inntektsoppgjørene legge fram det best mulige tallmessige bakgrunnsmateriale og presentere det i en slik form at uenighet partene i mellom om økonomiske forhold så vidt mulig kan unngås. Utvalget skal, når departementet ber om det, kunne klargjøre det tallmessige grunnlagsmateriale for spesielle inntektspolitiske spørsmål.

Utvalget skal legge fram oppsummeringsrapporter etter inntektsoppgjør.

Utvalgets utredninger avgis til Arbeidsdepartementet.”

I tillegg til utvalgets medlemmer og sekretariatet har følgende deltatt i arbeidet med rapporten: Bjørn Henriksen, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Pål Skarsbak, HSH, Oddbjørn Eidem, Næringslivets Hovedorganisasjon, Klemet Rønning-Aaby, Landsorganisasjonen i Norge, Rolf Stangeland, Unio, Eirik Solberg og Anders Kleppe, KS, Ørnulf Kastet, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Svein Sjølie, Akademikerne, Arnulf Leirpoll, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Roger Bjørnstad, Hilde Midsem og Kornelie Korsnes, Statistisk sentralbyrå.

Oslo, 21. februar 2011

Ådne Cappelen
leder
Statistisk sentralbyrå

Ann Lisbet Brathaug
Statistisk sentralbyrå

Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Ellen Horneland
Landsorganisasjonen i Norge

Lars Haartveit
HSH

Grete Jarnæs
Fornyings-, administrasjons- og
kirkedepartementet

Torill Lødemel
Næringslivets Hovedorganisasjon

Synnøve Nymo
Arbeidsdepartementet

Erik Orskaug
Unio

Stein Reegård
Landsorganisasjonen i Norge

Tove Storrødvann
Akademikerne

Bjørn Tore Stølen
Yrkesorganisasjonenes
Sentralforbund

Per Kristian Sundnes
KS

Yngvar Tveit
Finansdepartementet

Tormod Belgum, Arbeidsdepartementet, sekretariatsleder
Runar Aksnes, Finansdepartementet
Torbjørn Eika, Statistisk sentralbyrå
Harald Lunde, Statistisk sentralbyrå
Ragnhild Nersten, Arbeidsdepartementet
Victoria Sparman, Finansdepartementet
Siri A. Holte Wingaard, Finansdepartementet

Side

1. Lønnsutviklingen	5
2. Prisutviklingen	9
3. Industriens konkurransevne	11
4. Makroøkonomisk utvikling	13
5. Inntektsutviklingen i husholdningene	17
Vedlegg 1. Lønnsbegreper og grunnlaget for beregning av årslønnsvekst	20
Vedleggstabeller	21

1 LØNNSUTVIKLINGEN¹

Beregningsutvalget anslår den gjennomsnittlige **årlønnsveksten** fra 2009 til 2010 for ansatte i organiserte virksomheter og i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene til $3\frac{3}{4}$ prosent. Gjennomsnittlig årlønnsvekst fra 2009 til 2010 for lønnstakere under ett kommer utvalget tilbake til i rapporten i begynnelsen av april. I Økonomisk utsyn 2010 har SSB anslått årlønnsveksten for alle lønnstakere fra 2009 til 2010 til 3,6 prosent.

Tabell 1.1 viser at årlønnsveksten fra 2009 til 2010 i NHO-bedrifter kan anslås til vel $3\frac{1}{2}$ prosent for industriarbeidere og til om lag $4\frac{1}{4}$ prosent for industrifunksjonærer. Gjennomsnittlig lønnsvekst i dette området er anslått til om lag 4 prosent. Årlønnsveksten i HSH-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,6 prosent. I finanstjenester, som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring, er lønnsveksten anslått til 6 prosent. Økte bonusutbetalinger trakk lønnsveksten opp. For ansatte i staten og i kommunene kan lønnsveksten foreløpig anslås til henholdsvis om lag $4\frac{1}{2}$ prosent og $3\frac{2}{3}$ prosent. Årlønnsveksten for det statlige tariffområdet inkluderer ny arbeidstidsavtale for politi- og lensmannsetaten med et bidrag på 0,6 prosentpoeng og omlegging av beregningsmetode som anslås å ha bidratt med inntil $\frac{1}{2}$ prosentpoeng. Årlønnsveksten i Spekter-bedriftene ekskl. helseforetakene anslås til $3\frac{1}{2}$ prosent. I helseforetakene er lønnsveksten anslått til $3\frac{3}{4}$ prosent fra 2009 til 2010 på grunnlag av Spekters lønnsdatamateriale. Statistisk sentralbyrå har på grunnlag av lønnsstatistikk for helseforetakene beregnet lønnsveksten til 3,1 prosent.

I NHO-området var lønnsveksten fra 2009 til 2010 om lag 3 prosent for hotell- og restaurantvirksomhet, 4 prosent for arbeidere i byggevirksomhet og $3\frac{1}{2}$ prosent for arbeidere i transportsektoren samlet. Vedleggstabell 1 gir oversikt over lønnsveksten i 2010 for flere grupper.

Utvalget anslår **lønnsoverhenget** til 2011 til $1\frac{3}{4}$ prosent for ansatte i organiserte virksomheter og i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene. Gjennomsnittlig overheng i de tre foregående årene for lønnstakere under ett var 1,8 prosent, mens overhenget til 2010 var 1,2 prosent. Gjennomsnittlig overheng til 2011 for lønnstakere under ett kommer utvalget tilbake til i rapporten i begynnelsen av april. For industriarbeidere er overhenget til 2011 anslått til vel 1 prosent og for industrifunksjonærer til $1\frac{3}{4}$ prosent. Overhenget for ansatte i HSH-bedrifter i varehandelen og i finanstjenester er anslått til 1,2 prosent. For ansatte i staten og kommunene er overhenget anslått til henholdsvis $2\frac{1}{4}$ prosent og $2\frac{1}{2}$ prosent. I Spekter-bedriftene ekskl. helseforetakene er overhenget anslått til 1 prosent. I helseforetakene er overhenget til 2011 anslått til $1\frac{3}{4}$ prosent på grunnlag av Spekters lønnsdatamateriale og til 2,2 prosent på grunnlag av Statistisk sentralbyrås lønnsstatistikk for helseforetakene.

I tillegg til lønnsoverhenget til 2011 vil lønnsveksten fra 2010 til 2011 i enkelte områder bli påvirket av allerede avtalte tariff tillegg for 2011. I KS-området ble det under oppgjøret i 2010 enighet om å avsette 0,25 prosent av lønsmassen til lokale forhandlinger i henhold til hovedtariffavtalens kapittel 4, pkt. 4.A.1 med virkningsdato 1. januar 2011.

¹ Se vedlegg 1 for omtale av lønnsbegreper og grunnlaget for beregning av årlønnsvekst.

Tabell 1.1 Årslønnsvekst fra året før i prosent for noen store forhandlingsområder. Per årsverk

	NHO-bedrifter i industrien					Kommuneansatte			Spekter-bedrifter		
	Industri i alt	Industri-arbeidere	Industri-funksjonærer ¹	HSH-bedrifter i varehandel ²	Finanstjenester ³	Statsansatte	Kommuneansatte i alt ⁴	Undervisningspersonell ⁵	Helseforetakene (Spekter) ¹⁰	Helseforetakene (SSB) ¹⁰	Øvrige bedrifter
2001	5,1	4,9	5,3	4,8	4,7	4,2	3,5	7,8	-	-	-
2002	5,6	5,0	6,1	5,0	6,2	5,9	6,0	8,2	5,3	-	5,5
2003	4,0	3,5	4,6	4,4	4,5	4,3	4,4	5,4	7,0	-	3,8
2004	3,8	3,6	3,8	3,5	4,0	3,7	3,8 ⁶	3,2	3,0	-	3,4
2005	4,0	3,4	4,3	3,9	7,7	3,4	3,4	3,0	3,3	-	3,6
2006	4,3	3,6	4,6	4,2	5,6	4,5	3,9	2,6	3,7	3,0	4,8
2007	5,3	5,5	5,7	5,0	5,2	5,1	4,8	3,6	4,9	6,8	5,3
2008	6,1	5,7	6,3	4,4	9,2	6,7	6,7	5,7	6,5	5,1	6,2
2009	4,2 ⁷	3,9 ⁷	4,5 ⁷	1,8 ⁷	0,4 ⁷	4,4	4,6	4,4	5,1	4,9	4,0
2010	4	3½	4¼	3,6	6,0	4½ ¹¹	3¾	3½	3¾	3,1	3½
2000-2005	24,6	22,1	26,5	23,4	29,3	23,4	22,9	30,7	-	-	-
Gj. sn. per år	4,5	4,1	4,8	4,3	5,3	4,3	4,2	5,5	-	-	-
2005-2010	26,3	24,2	28,0	20,5	29,1	27,8	26,0	21,4	26,3	25,0	26,2
Gj. sn. per år	4,8	4,4	5,1	3,8	5,2	5,0	4,7	4,0	4,8	4,6	4,8
Lønn 2009, per årsverk	445 100	367 400	560 000	-	-	428 700	382 400	429 000	432 400	-	409 700
Lønn 2009, heltidsansatte	-	-	-	397 200	556 000	-	-	-	-	444 800	-
Antall årsverk 2009	173 100 ⁸	103 200 ⁸	69 900 ⁸	84 000 ^{8,9}	30 000 ^{8,9}	133 000	351 000	88 100	85 100	-	45 500

¹ For industrifunksjonærer er lønnsveksttallene for heltidsansatte til og med 2001 og per årsverk i årene etterpå.

² Lønnsveksttallene er for heltidsansatte.

³ Forretnings- og sparebanker og forsikringsvirksomhet som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring. Lønnsveksttallene er for heltidsansatte. Bortsett fra 2009 trakk bonusutbetalinger opp lønnsveksten i perioden 2005-2010.

⁴ Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer. Fram til 2005 er Oslo kommune ikke inkludert.

⁵ Undervisningspersonell ble en del av det kommunale tariffområdet fra 1. mai 2004, mens det tidligere var en del av det statlige tariffområdet. I 2004 og 2005 omfattet tallene undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse og ekskl. Oslo kommune. Fra 2006 er Oslo kommune inkludert.

⁶ Fra og med 2004 omfatter tallene også stillinger med hovedsakelig lokal lønnsdannelse og undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse.

⁷ Lønnsveksten fra og med 2008 er etter ny næringsstandard. Sammenlignet med veksten fra 2007 til 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

⁸ Antall årsverk/heltidsansatte er etter ny næringsgruppering.

⁹ Heltidsansatte

¹⁰ Forskjellen i lønnsvekst mellom Spekter og SSB i de enkelte år skyldes i hovedsak ulik periodisering av lønnsveksten.

¹¹ Årslønnsveksten for det statlige tariffområdet inkluderer ny arbeidstidsavtale for politi- og lensmannsetaten med et bidrag på 0,6 prosentpoeng og omlegging av beregningsmetode anslås å ha bidratt med inntil ½ prosentpoeng.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 1.2 Lønnsoverhenget fra året før i prosent. 2006-2011.

Område/gruppe:	2006	2007	2008	2009	2010	2011
NHO-bedrifter i industrien i alt	1,3	1,6	2,2	1,9	1,4	1½
- Industriarbeidere	1,0	1,4	1,8	1,8	1,0	1
- Industriefunksjonærer	1,6	2,0	2,5	2,0 ¹	1,7	1¾
HSH-bedrifter i varehandel	1,1	1,2	1,6	0,9	0,7	1,2
Finanstjenester ²	1,1	1,4	1,3	2,0	1,0	1,2
Staten	0,7	2,9	1,4	3,4	0,6	2¼
Kommunene ³ :	0,4	1,6	1,4	2,4	1,1	2½
- Undervisningspersonale	0,3	1,1	1,2	2,2	1,0	2½
Ansatte i Spekter-bedrifter:						
- Helseforetakene	0,9	1,7	1,4	3,6	2,0	1¾ ⁴
- Øvrige bedrifter	1,1	1,5	1,3	1,6	0,9	1
Veid gjennomsnitt ⁵	1,1	2,0	2,0	2,3	1,2	

¹ Overhenget til 2009 ble endret fra 2,5 til 2,0 prosent som følge av ny næringsstandard, se avsnitt 1.2.3 i NOU 2010:4.

² Forretnings- og sparebanker og forsikring under ett som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring.

³ Inkl. undervisningspersonell.

⁴ Overhenget til 2011 er beregnet til 2,2 prosent av SSB

⁵ Overhenget er et gjennomsnitt for flere grupper enn de som er med i tabell 1.2.

Kilder: Beregningsutvalget og Statistisk sentralbyrå.

Lønnsutviklingen for ledere i enkelte næringer

Utvalget presenterer lønnsstatistikk for to grupper av ledere:

- Gruppen med yrkeskode 1210, ”administrerende direktører” i store og mellomstore foretak, dvs. foretak med 10 eller flere ansatte. Gruppen kan omfatte flere personer med lederfunksjoner i hvert foretak.
- Gruppen med yrkeskode 1300, ”ledere av små foretak”, dvs. foretak med færre enn 10 ansatte.

Lønnsstatistikken bygger på et representativt utvalg av virksomheter med fulltelling blant de største foretakene i hver næring, og et utvalg blant små foretak.

Tabell 1.3 viser at lønnsveksten fra september/oktober 2009 til september/oktober 2010 for administrerende direktører varierte ganske mye mellom næringene som er med i tabellen, fra minus 4,7 prosent i forretningsmessig tjenesyting til 10,8 prosent i varehandel. For administrerende direktører i industrien var lønnsveksten 0,3 prosent, og i finanstjenester 9,3 prosent. Økte bonusutbetalinger fra 2009 til 2010 for administrerende direktører i finanstjenester trakk gjennomsnittslønnen opp. Uten bonus var lønnsveksten 1,5 prosent. For ledere av små foretak var lønnsveksten i 2010 høy i finanstjenester, mens veksten varierte mellom 1,8 og 6,4 prosent i de andre næringene i tabell 1.3.

I foretningsmessig tjenesteyting, industri og bygg og anlegg var lønnsveksten for administrerende direktører fra september/oktober 2009 til samme tidspunkt i 2010 lavere enn for lønnstakerne ellers i disse næringene. I de andre næringene i tabell 1.3 var det omvendt.

Tabell 1.3 Gjennomsnittslønn¹ per september/oktober 2010 for administrerende direktører² og ledere³ av små foretak i enkelte næringer. Eksklusive opsjons- og naturalytelser. Lønnsvekst fra året før i prosent⁴.

	Administrerende direktører			Ledere av små foretak		
	Lønnsvekst	Lønnsnivå 2010	Antall i utvalget 2010	Lønnsvekst	Lønnsnivå 2010	Antall i utvalget 2010
Industri	0,3	932 400	1 171	6,1	561 600	675
Bygg- og anlegg	0,8	734 400	646	6,4	560 400	1 115
Varehandel	10,8	727 200	2 983	3,2	462 000	7 401
IKT	4,9	1 030 800	935	2,1	698 400	200
Finanstjenester	9,3	1 400 000	702	15,1	942 000	302
Forretningsmessig tjenesteyting	-4,7	798 000	337	1,8	555 600	346

¹ Månedslønn ekskl. overtid*12. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus.

² Administrerende direktører i foretak med 10 eller flere ansatte.

³ Ledere av små foretak med færre enn 10 ansatte.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, lønnsstatistikken.

2 PRISUTVIKLINGEN

Konsumprisindeksen (KPI) økte i gjennomsnitt med 2,5 prosent fra 2009 til 2010, mot 2,1 prosent året før. Tolvmånedersveksten i KPI varierte i 2010 mellom 3,4 prosent (mars) og 1,7 prosent (september). Økningen i prisene på elektrisitet inkludert nettleie bidro med én tredjedel av årsveksten i KPI, men også beregnet husleie for selveiere samt prisene på drivstoff og smøremidler var viktige bidragsyttere. Fra januar 2010 til januar 2011 økte KPI med 2,0 prosent. I de siste fem årene har KPI i gjennomsnitt steget med 2,3 prosent årlig, mot 1,8 prosent i den foregående femårsperioden.

Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE) brukes ofte som et mål på den underliggende inflasjonen. Fra 2009 til 2010 steg KPI-JAE med 1,4 prosent, ned fra 2,6 prosent året før. Tolvmånedersveksten var høyest i januar med 2,3 prosent og lavest i september med 0,9 prosent. I januar 2011 var tolvånedersveksten 0,7 prosent. KPI-JAE har i gjennomsnitt steget med 1,8 prosent de siste fem årene.

Utvalget har i denne rapporten gjennomført beregninger med den makroøkonomiske modellen Kvarts for å anslå utviklingen i konsumprisene fra 2010 til 2011. I modellberegningene er det lagt til grunn forutsetninger om bl.a. utviklingen i elektrisitetspriser, råoljepriser, kronekursen og importpriser.

Modellberegningene gir en gjennomsnittlig økning i konsumprisene (KPI) fra 2010 til 2011 på 1,9 prosent. Justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE), gir modellberegningene en prisvekst i 2010 på 1,6 prosent. Dersom kronekursen blir 2 prosent svakere eller sterkere enn forutsatt, viser modellberegningene at prisstigningen vil bli økt eller redusert med 0,2 prosentpoeng i forhold til prognosebanen. En oljepris som på årsbasis er 100 kroner pr. fat høyere enn forutsatt, vil kunne øke prisstigningen med 0,3 prosentpoeng fra 2010 til 2011. En lavere oljepris vil på tilsvarende måte bidra til lavere prisstigning. Dersom veksten i elektrisitetsprisene blir 10 prosentpoeng lavere eller høyere enn lagt til grunn, vil det ifølge modellberegningene endre prisveksten med 0,5 prosentpoeng i forhold til prognosebanen.

Tabell 2.1 Modellresultater. Beregnet vekst i KPI og KPI-JAE fra 2010 til 2011 og isolerte virkninger av enkelte endringer i forutsetningene. Konsumprisvekst i prosent fra samme periode året før.

	1. kv	2. kv	3. kv	4. kv	Året
KPI	1,9	1,7	2,1	2,0	1,9
KPI-JAE	1,1	1,5	1,7	2,0	1,6
<i>Prisvirkninger av:</i>					
10 prosentpoeng høyere/lavere elektrisitetsprisvekst	+/-0,4	+/-0,5	+/-0,5	+/-0,5	+/-0,5
2 prosent svakere/sterkere krone	+/-0,1	+/-0,2	+/-0,3	+/-0,3	+/-0,2
100 kroner høyere/lavere oljepris	+/-0,2	+/-0,3	+/-0,3	+/-0,4	+/-0,3

Målt som vekst over fire kvartaler indikerer modellberegningen at den underliggende prisveksten målt ved KPI-JAE vil stige gradvis fra første til fjerde kvartal 2011. Prisveksten målt ved KPI antas å svinge noe gjennom året.

Nedenfor følger en gjennomgang av noen viktige forutsetninger som ligger til grunn for modellberegningen:

- Utvalget har lagt til grunn at elektrisitetsprisene på årsbasis vil øke med om lag 5 prosent fra 2010 til 2011.
- Utvalget har lagt til grunn en gjennomsnittlig oljepris på om lag 525 kroner per fat i 2011.
- Som årsgjennomsnitt anslår utvalget at den importveide kronekursen vil være uendret fra 2010 til 2011.
- Det er i modellberegningene lagt til grunn en gjennomsnittlig vekst i importprisene på konsumrelaterte varer på 1,4 prosent fra 2010 til 2011, regnet i norske kroner.
- Prisene på varer til konsum påvirkes av det avgiftsopplegget som Stortinget vedtar. Avgiftsopplegget for 2011 antas å bidra med i underkant av 0,1 prosentpoeng av den samlede veksten i konsumprisindeksen fra 2010 til 2011.

Slike modellbaserte beregninger vil alltid være beheftet med usikkerhet. Usikkerheten i vekstanslaget i KPI for 2011 er blant annet knyttet til utviklingen i energiprisene, som ofte svinger sterkt gjennom året. Det er også stor usikkerhet knyttet til kronekursen, samt utviklingen i internasjonale råvarepriser.

Med bakgrunn i de beregningene som er foretatt og ovennevnte vurderinger, anslår Beregningsutvalget en gjennomsnittlig vekst i KPI på **om lag 2 prosent** fra 2010 til 2011.

3 INDUSTRIENS KONKURRANSEEVNE

Økt globalisering, sterkere internasjonal konkurranse og lavere transportkostnader har medført at stadig større deler av norsk næringsliv utsettes for konkurranse fra utlandet. Mange tjenesteytende næringer, bygg og anlegg mv. har i de senere årene blitt stilt overfor stadig sterkere konkurranse fra utenlandske tilbydere. Blant eksport- og importkonkurrerende næringer i fastlandsøkonomien er likevel fortsatt industrien den viktigste enkeltnæringen. Industriens evne til å konkurrere både ute og hjemme er viktig for å realisere en balansert økonomisk utvikling. Da oljeinntektene kom inn i norsk økonomi, kunne kravet til balanse i utenriksøkonomien imøtekommes med en mindre industrisektor. Men oljeinntektene innebærer ikke at konkurranseutsatt sektor på varig basis kan ha svakere konkurranseevne enn konkurrentene i våre handelspartnerland.

Beregningsutvalget presenterer på vanlig måte et bredt sett av tallfestede indikatorer for å beskrive norsk næringslivs konkurransesituasjon internasjonalt. Flere av disse komponentene peker i retning av en svekket situasjon for norske bedrifter de siste årene. Dette bildet står noe i motsetning til de resultater som fremstår når det gjelder sysselsetting og faktisk produksjonsutvikling. Samlet sett fremstår disse både for industrien og for fastlandsøkonomien som bedre enn for mange andre land. Dette kan ha sammenheng med at norsk næringsstruktur avviker mye fra andre land.

Den kostnadmessige konkurranseevnen målt ved relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta anslås å ha svekket seg med i gjennomsnitt 2,8 prosent per år de siste ti årene. Av dette kan 1,6 prosentpoeng tilskrives høyere lønnskostnadsvekst i Norge enn hos handelspartnerne, mens 1,2 prosentpoeng skyldes en styrking av kronen. I 2010 økte de relative timelønnskostnadene målt i felles valuta med 6,9 prosent hvorav vel 4 prosentpoeng skyldes en styrking av kronen.

Gjennomsnittlige timelønnskostnader i norsk industri var i 2010 anslagsvis 50 prosent høyere enn et handelsvektet gjennomsnitt av våre handelspartnere i EU, målt i felles valuta. For industriarbeidere alene anslås de norske timelønnskostnadene å ligge 54 prosent høyere enn hos handelspartnerne i EU, regnet i felles valuta.

De siste ti årene har produktiviteten i norsk industri, målt ved bruttoprodukt per timeverk i faste priser, økt med i gjennomsnitt 2,7 prosent per år. Dette er om lag på linje med utviklingen hos handelspartnerne. Dersom en ser på produktivitetsutviklingen målt ved bruttoprodukt i løpende priser per timeverk, er imidlertid bildet for norsk industri langt mer positivt. Dette gjenspeiler i stor grad at norsk industri har hatt sterkere prisvekst på sine produkter enn industrien hos handelspartnerne.

Lønnsomheten i norsk industri, målt ved brutto driftsresultatandel, viste sterk utvikling fra 2002 til 2006, men har de siste årene falt noe tilbake. Målt ved denne indikatoren har lønnsomheten i norsk industri de siste ti årene vært noe lavere enn i industrien hos handelspartnerne.

Tabell 3.1 Timelønnskostnader i industrien. Prosentvis endring fra året før.

	Gj.snitt 2001- 2010	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vekst i lønnskostnader pr. time											
Norge ¹⁾	5,0	6,0	6,0	4,1	3,3	4,7	6,1	4,7	5,6	5,5	3,8
Handelspartnerne ²⁾	3,3	5,6	3,9	4,1	2,6	2,3	3,1	3,4	3,6	3,6	1,3
Relativ timelønnskostnadsvekst i nasjonal valuta	1,6	0,4	2,0	0,0	0,7	2,3	2,9	1,3	1,9	1,8	2,5
Relativ timelønnskostnadsvekst i felles valuta	2,8	3,6	10,2	-2,9	-3,0	7,1	2,4	3,0	2,4	-1,0	6,9
<i>Memo:</i>											
Valutakurs ³⁾	1,2	3,1	7,4	-3,0	-3,8	4,4	-0,5	1,7	0,5	-2,9	4,2

¹ Lønnskostnader per utførte timeverk i industrien, jf nasjonalregnskapet.

² Tallene for årene 2001-2008 er fra Bureau of Labor Statistics (BLS). For 2009 og 2010 er tallgrunnlaget hentet fra Eurostat. Kildegrunnlagets andel av handelspartneraggregatet er 93-96 prosent for årene 2001 - 2008 og 77 prosent for 2009 - 2010. Tall for handelspartnerne er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt.

³ Industriens effektive valutakurs. Et positivt endringstall innebærer en effektiv styrking av norske kroner målt ved industriens effektive valutakurs. Utviklingen i industriens effektive valutakurs kan avvike betydelig fra kronens verdi mot enkeltvalutaer. Dette innebærer bl.a. at et veid gjennomsnitt ikke gir et fullstendig uttrykk for den endringen i konkurransesituasjonen de enkelte bedriftene eller bransjene står ovenfor.

Kilder: Bureau of Labor Statistics (BLS), Eurostat, SSB og Beregningsutvalget

4 MAKROØKONOMISK UTVIKLING

Internasjonal økonomi

Den økonomiske veksten i verdensøkonomien fortsetter å ta seg opp etter tilbakeslaget i kjølvannet av finanskrisen. Utviklingen er imidlertid ujevn mellom land og regioner. Veksten er høy i framvoksende økonomier og utviklingsland, men mer moderat i mange industriland. Arbeidsledigheten, som økte markert i mange industriland, er fortsatt på et høyt nivå. IMF forventer en vekst i verdensøkonomien på 4,5 prosent i 2011, ned fra 5,0 prosent i 2010. Todelingen i oppgangen mellom framvoksende økonomier og industriland forventes å vedvare. Arbeidsledigheten anslås å gå moderat ned i år og neste år i industrilandene. Usikkerheten i utviklingen framover er fortsatt stor, bl.a. knyttet til utviklingen i de offentlige finansene i flere land. For enkelte land i euroområdet har dette ført til uro i finansmarkedene.

Norsk økonomi

I Norge har fastlandsøkonomien vært i en lavkonjunktur siden tidlig 2009, med moderat vekst i fastlandsøkonomien fram til og med første halvår 2010. I 3. kvartal slo veksten om til en klar konjunkturoppgang. I 4. kvartal var veksten igjen svak. Noe kan forklares med tilfeldig lav vekst i enkelte næringer. Veksten i 3. og 4. kvartal tyder samlet sett på at norsk fastlandsøkonomi var i en oppgangskonjunktur i andre halvår i fjor. 4. kvartalstallet indikerer likevel en viss usikkerhet om oppgangen har befestet seg. Svært ekspansiv penge- og finanspolitikk bidro sterkt til å dempe og snu nedgangen i norsk økonomi. Etter en svak konsumutvikling i første halvår i fjor, var det særlig en klar konsumvekst i andre halvår som bidro til omslaget i økonomien. Også økte boliginvesteringer bidro til den økte veksten. Næringsinvesteringene falt noe tilbake i andre halvår i fjor, etter å ha økt markert i 2. kvartal. Samlet sett falt næringsinvesteringene også i 2010. Den tradisjonelle vareeksporten har holdt seg omtrent uendret gjennom fjoråret, men hentet igjen mye av fallet fra tidligere i andre halvår 2009.

Arbeidsmarkedet opplevde et markert omslag høsten 2008. Sesongjustert sysselsetting falt med nesten 35 000 personer eller med 1,3 prosent fra 3. kvartal 2008 til 4. kvartal 2009. I 2. kvartal i fjor var det igjen økning i sysselsettingen. Det svakere arbeidsmarkedet har bidratt til å redusere veksten i arbeidsstyrken og øke ledigheten. Gjennomsnittlig yrkesdeltakelse falt fra 73,9 prosent i 2008 til 71,9 prosent i fjor. Rekordhøy innvandring bidro likevel til vekst i arbeidsstyrken. Økningen i ledighet kom i hovedsak fra 3. kvartal 2008 til 1. kvartal 2009, da sesongjustert ledighet ifølge Arbeidskraftundersøkelsen økte fra 2,4 til 3,0 prosent. Ledighetsraten var om lag uforandret på dette nivået fram til sommeren 2009, men tok da til å øke noe igjen fram til våren 2010. Siden da har ledigheten ligget stabilt på om lag 3,6 prosent.

Prognosene fra Finansdepartementet, Norges Bank og Statistisk sentralbyrå peker alle i retning av at vi vil være i en konjunkturoppgang i 2011. Veksten i BNP Fastlands-Norge antas å bli vel 3 prosent i år, om lag 1 prosentpoeng høyere enn i 2010. Årsaken til at veksten antas å ta seg opp er i hovedsak forventninger om klar vekst i investeringene. Ledigheten antas å bli 3,6 prosent, det samme som i fjor.

Figur 4.1 BNP - volumvekst fra året før i prosent

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.1 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet fremgår. Regnskapstallene for 2009 og 2010 er foreløpige

	2009	2010	2011		
	Regnskap	Regnskap	SSB ¹	NB ²	FIN ³
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,2	3,6	3,7	3¼	3,5
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	2,2	2,3	2	2,1
Bruttoinvesteringer i fast kapital	-7,4	-8,9	7,7	..	4,6
- Fastlands-Norge	-11,7	-4,4	6,8	10	..
- Utvinning og rørtransport	5,8	-12,6	10,5	7	6,0
Eksport	-4,0	-1,3	0,4	..	1,8
- Tradisjonelle varer	-8,2	5,0	3,6	2¾ ⁴	4,9
Import	-11,4	8,7	5,0	6	5,6
- Tradisjonelle varer	-13,1	8,4	6,2	..	5,1
Bruttonasjonalprodukt	-1,4	0,4	2,1	2	2,1
- Fastlands-Norge	-1,3	2,2	3,3	3	3,1

	2009	2010	2011		
	Regnskap	Regnskap	SSB ¹	NB ²	FIN ³
Sysselsatte personer	-0,4	-0,2	1,5	1	0,6
Utførte timeverk, Fastlands-Norge	-1,9	0,6	1,5	..	0,7
Arbeidsledighetsrate -AKU (nivå)	3,2	3,6	3,6	3½	3,6
Årslønn	4,2	3,6	3,6	3¾	3¼
Konsumprisindeksen	2,1	2,5	1,8	1¼	1,8
Driftsbalansen, mrd. Kroner	311,8	323,0	325,5
Husholdningenes disponible realinntekt	4,5	3,8	3,1
MEMO:					
Pengemarkedsrente (nivå)	2,5	2,5	2,8	2¼ ⁸	3¼
Importveid kronekurs ⁵	3,3	-3,8	-0,2	0,6	2
Gjennomsnittlig lånerente ⁶ (nivå)	4,9	4,5	4,8
Råoljepris ⁷ i kroner (nivå)	388	484	529	..	485

¹ Anslag ifølge Statistisk sentralbyrå, Økonomiske analyser 1/2011, februar 2011.

² Anslag ifølge Norges Bank. Pengepolitisk rapport 3/2010, oktober 2010.

³ Anslag ifølge Finansdepartementet, Meld.St. 1 (2010-2011), oktober 2010.

⁴ Inkludert reisetrafikk og andre tjenester.

⁵ Positivt tall innebærer svekket krone.

⁶ Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

⁷ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend

⁸ Styringsrente

Disponibel realinntekt for Norge økte med 4,2 prosent i 2010 mot en nedgang på 10,8 prosent året før. Sett over en lengre periode har det vært en betydelig samlet realinntektsvekst. Fra konjunkturbunnen i 2002 har disponibel realinntekt økt med 30 prosent.

Endringen i disponibel realinntekt kan splittes i *bidrag* fra henholdsvis innenlandsk produksjonsvekst, endring i rente- og stønadsbalansen overfor utlandet og endring i bytteforholdet overfor utlandet. Vekstbidragene er vist i tabell 4.2, og bidraget fra produksjonsvekst er splittet opp i vekst i henholdsvis petroleumsvirksomhet og øvrige næringer.

Tabell 4.2 Vekst i disponibel realinntekt for Norge¹. Prosent

	Gjennomsnitt 2001-2010	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*
Disponibel realinntekt for Norge,											
Vekst i prosent:	2,5	1,4	-2,8	1,2	8,0	11,0	7,5	0,8	6,4	-10,8	4,2
Vekstbidrag fra ² :											
Produksjonsvekst i oljevirksomhet ³ :	-0,5	1,7	0,4	0,1	0,1	-1,0	-1,6	-1,5	-1,0	-0,4	-1,7
Produksjonsvekst ellers ³ :	1,8	0,1	0,9	0,8	4,0	3,8	3,8	4,0	0,6	-1,6	2,0
Endring i bytteforholdet:	1,1	-1,9	-4,1	0,2	4,2	7,6	6,1	-1,2	6,9	-8,5	2,8
Herav: prisutviklingen på råolje og naturgass	0,7	-2,9	-4,1	0,0	3,8	6,5	4,9	-1,1	6,7	-7,8	2,0
Endring i rente- og stønadbalansen:	0,1	1,5	0,0	0,2	-0,2	0,7	-0,8	-0,5	-0,2	-0,3	1,1

* Foreløpige tall.

¹ Inntektstallene er deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse, dvs. innenlandske sluttleveringer inklusive lagerendring, men eksklusive kapitalslit.

² Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

³ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

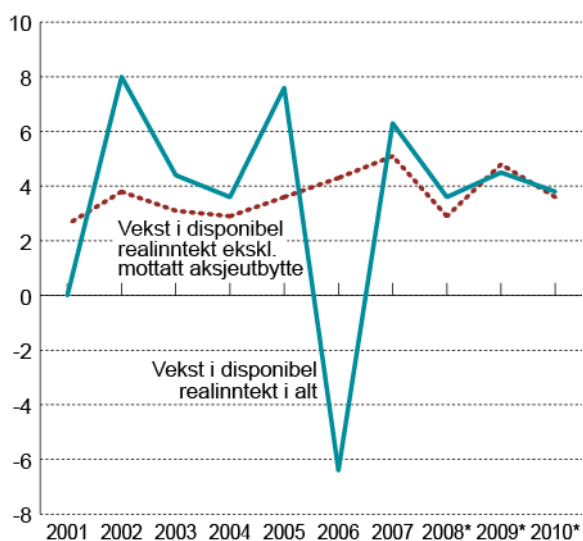
5 INNETKTSUTVIKLINGEN I HUSHOLDNINGENE

Samlet inntektsutvikling for husholdningene bestemmes både av inntektsutviklingen for den enkelte og av antallet som tjener opp inntekt. Også utviklingen i formues-, skatte- og trygdeforhold er viktige for den disponible inntekten.

Husholdningenes **disponible realinntekt** var ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall 3,8 prosent høyere i 2010 enn året før, jf. figur 5.1. Regnet per person var økningen 2,5 prosent. **Reallønnsvekst** bidro med nærmere halvparten av økningen i disponibel realinntekt.

Offentlige stønader, som er den viktigste inntektskilden for pensjonister og trygdede, har i hele perioden 2001-2010 gitt positive bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekt. Utviklingen i offentlige stønader bidro til å øke veksten i disponibel realinntekt med 1,1 prosentpoeng i 2010. Dette er en nedgang i forhold til det tilsvarende vekstbidraget fra 2009, som var 2,0 prosentpoeng. Store deler av økningen i stønadene kom fra økte alderspensjoner og økning i utbetalt arbeidsledighetstrygd. Utbetalinger i form av uførepensjon og sykepenges gikk noe ned.

Husholdningenes **formuesinntekter** består i hovedsak av renter på bankinnskudd og aksjeutbytte, mens **formuesutgiftene** stort sett omfatter gjeldsrenter. Både høyere formuesinntekter og lavere renteutgifter bidro i 2010 til å trekke veksten i disponibel realinntekt opp. Til sammen bidro disse postene med 0,7 prosentpoeng til veksten.

Figur 5.1 Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger og ideelle organisasjoner. Prosentvis endring fra året før.

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Reallønn etter skatt ifølge standardbergninger for utvalgte grupper

Tabell 5.1 indikerer en økning i reallønn etter skatt for lønnstakere i alt på 1½ prosent fra 2009 til 2010, mot 2,1 prosent året før.

For de grupper utvalget har tall for, varierte veksten i reallønn etter skatt i 2010 fra 1 prosent for HSH-bedrifter i varehandel til 3 prosent for ansatte i forretnings- og sparebanker og forsikring. For ansatte i forretnings- og sparebanker bidro bonusutbetalinger til å trekke reallønnsveksten opp i 2010, men ned i 2009.

Lønnsbeskatningen i 2011 blir langt på vei videreført på 2010-nivå, dvs. innslagspunktene for toppskatt, minstefradraget og personfradraget er oppjustert i tråd med anslått lønnsvekst fra 2010 til 2011. Enkelte beløpsgrenser holdes nominelt uendret. Det gjelder blant annet innslagspunktene i formuesskatten, det særskilte fradraget i lønnsinntekt, nedre grense for å betale trygdeavgift, fradrag for fagforeningskontingent mv. I fradraget for reiser mellom hjem og arbeid videreføres kilometersatsene nominelt, mens nedre grense i fradraget prisjusteres fra 13 700 kroner til 13 950 kroner. Også barnetrygden holdes nominelt uendret fra 2010 til 2011.

Tabell 5.1 Gjennomsnittlig årslønn, lønnsvekst, og reallønnsvekst etter skatt for utvalgte forhandlingsområder. Lønnstakere i klasse 1 med gjennomsnittlig årslønn og med standardfradrag. Vekst i prosent

Grupper	Årslønn i 2009, kr	2009 ¹		2010	
		Lønnsvekst	Vekst i reallønn etter skatt	Lønnsvekst	Vekst i reallønn etter skatt
Industriarbeidere ²	367 400	3,9	1,9	3½	1
Industrifunksjonærer ³	560 000	4,5	2,4	4¼	1⅔
HSH-bedrifter i varehandel ⁴	383 300	1,8 ⁸	0	3,6	1
Forretnings- og sparebanker og forsikring ⁵	524 500	0,4 ⁹	-0,8	6 ⁹	3
Statsansatte	428 700	4,4	2,3	4½ ¹⁰	1¾
Kommuneansatte ⁶	382 400	4,6	2,5	3⅔	1¼
Veid snitt av alle grupper ⁷	417 400	4,2	2,1	3¾ ¹¹	1½

¹ Lønnsveksten for 2009 er etter ny næringsstandard. Sammenlignet med 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

² Gjelder for industriarbeidere i NHO-bedrifter med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

³ Industrifunksjonærer i NHO-bedrifter.

⁴ Tall for HSH-bedrifter i varehandel er for heltidsansatte.

⁵ Dekker noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring. Tall for heltidsansatte.

⁶ Inklusive skoleverket.

⁷ Gjennomsnittet gjelder alle grupper, også de som ikke inngår i tabellen.

⁸ Strukturendringer i området og lavere bonusutbetalinger trakk lønnsveksten ned.

⁹ Bonusutbetalinger trakk lønnsveksten ned i 2009 og opp i 2010.

¹⁰ Årslønnsveksten for det statlige tariffområdet inkluderer ny arbeidstidsavtale for politi- og lensmannsetaten med et bidrag på 0,6 prosentpoeng og omlegging av beregningsmetode som anslås å ha bidratt med inntil ½ prosentpoeng.

¹¹ Omfatter ansatte i organiserte virksomheter og i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Pensjonsytelser fra folketrygden

Pensjonen for enslige minstepensjonister økte reelt med 2,8 prosent og for minstepensjonistektepar med 2,9 prosent fra 2009 til 2010. I 2010 utgjorde minstepensjonen i gjennomsnitt 148 704 kroner for enslige og 275 000 kroner for ektepar.

For å tilpasse pensjonsskattereglene til pensjonsreformen er det vedtatt nye skatteregler for AFP- og alderspensjonister fra 2011. Disse skattyterne får et nytt skattefradrag i pensjonsinntekt til erstatning for skattebegrensningsregelen. Det nye skattefradraget utgjør maksimalt 28 150 kroner, og vil sikre at minstepensjonen forblir skattefri. I motsetning til i skattebegrensningsregelen vil ikke det nye skattefradraget nedtrappes mot andre inntekter enn pensjon, og det beregnes ikke lenger et formuestillegg til inntekten. Første innslagspunkt for neddrapping er ved pensjonsinntekt lik 158 650 kroner. Skattefradraget nedtrappes med en sats på 15,3 prosent av pensjonsinntekt over dette nivået og opp til 242 000 kroner. For inntekt over dette nivået, nedtrappes skattefradraget med en sats på 6,0 prosent. Endringen innebærer at mange pensjonister med lave og midlere inntekter får reduserte marginalsatter og høyere arbeidsinsentiver. Om lag 60 prosent av AFP- og alderspensjonistene får en skattelette med de nye skattereglene, om lag 10 prosent får uendret skatt, og om lag 30 prosent får en skatteskjerpelse. Se en nærmere omtale av fordelingsvirkningene i Prop. 1 LS (2010-2011). Skattefradraget fastsettes uavhengig av ektefellens inntekt. Særfradraget for alder er også fjernet, og trygdeavgiften på pensjon er økt til 4,7 prosent.

Endringene i skattereglene for pensjonister innebærer at en enslig pensjonist i 2011 vil begynne å betale skatt når pensjonsinntekten overstiger 158 650 kroner. Tilsvarende vil et pensjonistektepar med lik pensjon begynne å betale skatt på en samlet inntekt over om lag 317 300 kroner. I disse beregningene er det lagt til grunn at pensjonistene kun har pensjonsinntekt og standardfradrag.

Uførepensjonister som får uførepensjonen beregnet etter dagens regler i folketrygdeloven, samt mottakere av behovsprøvde pensjonsytelser fra folketrygden, beholder gjeldende skattebegrensningsregel med visse justeringer. Dette skjer først og fremst ved at regelen individbaseres, slik at kun den enkelte skattyters inntekt og formue inngår i beregningen. Særfradraget for uførhet har i 2011 økt til 32 000 kroner, mens trygdeavgiften har økt til 4,7 prosent.

Boks 1.1 Lønnsbegreper og grunnlaget for beregning av årslønnsvekst

Beregningene av årslønn og lønnsvekst i tabell 1.1 bygger på lønnsstatistikk for de enkelte gruppene, og på opplysninger om lønnstillegg og reguleringstidspunkter i de enkelte år.

Beregningene er basert på oppgaver over time- eller månedslønn eksklusive overtidstillegg, men inklusive andre typer tillegg. Månedslønnen består av avtalt lønn, uregelmessige¹ tillegg og bonuser. Derimot inngår ikke fordel ved opsjoner og fordel ved aksjer til underkurs.

Beregningene inneholder de samme lønnskomponentene for alle grupper. Noen av lønnskomponentene som inngår, kan være bransjespesifikke tillegg, slik som f.eks. skifttillegg og ulempetillegg.

For gruppene/tariffområdene i tabell 1.1 beregnes årslønn for alle grupper ved å ta utgangspunkt i lønnsstatistikken for vedkommende år, f. eks. i oktober. En kan dermed anslå økningen i månedslønnen siden oktober året før. Økningen i månedslønnen over denne perioden deles i tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning. Tariffmessig lønnsøkning anslås på grunnlag av tariffavtaler og kan fordeles på bestemte tidspunkter i 12-månedersperioden. Lønnsglidningen, som beregnes som en restpost, blir fordelt på ett eller flere tidspunkter for de ulike gruppene. Deretter kan en beregne et gjennomsnittlig lønnsnivå for det aktuelle året.

¹ Uregelmessige tillegg omfatter bl.a. tillegg for ubekvem arbeidstid, utkallingstillegg, skifttillegg, smusstillegg, offshoret tillegg og andre tillegg som følge av arbeidets art. Uregelmessige tillegg er som regel knyttet til spesielle arbeidsoppgaver eller arbeidstider.

Vedleggstabell 1 Beregnet årslønnsvekst¹ fra året før for flere grupper. Utfyllingstabell til tabell 1.1

Arbeidere i NHO-bedrifter ^{2,11}:

År	Arbeidere i alt	Industri- arbeidere	Nærings- og nytelse	Treindustri	Kjemisk Prosessindustri ¹²	Verksted- og metall- industri	Bygg- og anleggsvirksomhet	
							I alt	Byggevirk.
2001	4,9	4,9	4,2	4,3	-	5,0	4,9	5,2
2002	5,6	5,0	6,1	6,1	-	5,5	5,3	5,3
2003	4,0	3,5	4,0	3,0	-	2,5	3,7	3,9
2004	3,6	3,6	4,0	3,1	-	4,0	3,6	3,6
2005	3,2	3,4	3,6	3,1	-	3,6	2,7	2,9
2006	4,2	3,6	3,3	3,9	-	3,8	3,9	4,1
2007	5,4	5,5	5,4	5,8	-	6,4	5,4	5,5
2008	5,7	5,7	5,7	5,8	-	5,9	5,4	5,5
2009	4,3	3,9	3,4	3,0	4,2	4,4 ¹⁴	3,9	3,9
2010	3¾	3½	3½	3½	3	4	4	4
2000-09 ⁹)	49,1	46,6	47,4	45,1		49,4	46,3	47,7
Gj. sn. per år	4,5	4,3	4,4	4,2		4,6	4,3	4,4
Årslønn 2009	kr 373 400	kr 367 400	kr 335 900	kr 334 600	kr 387 200	kr 386 500	kr 397 800	kr 393 800

Arbeidere i NHO-bedrifter ^{2,11}:

År	Transport- sektoren i alt		Hotell- og rest. ³⁾	Funksjonærer i NHO-bedrifter ¹¹		Forretnings- og sparebanker ^{4,11}	Varehandel ¹¹		
	Landtransport			I alt	Industriefunk. ¹³		I alt	Engroshandel	Detailhandel
2001	5,3	-	3,6	7,1	5,3	4,7	5,2	5,3	4,6
2002	5,4	-	5,6	5,6	6,1	6,2	4,4	4,2	5,5
2003	5,2	-	3,1	5,1	4,6	4,5	4,6	4,2	5,0
2004	4,0	-	1,5	4,1	3,8	4,0	3,9	3,3	4,3
2005	3,8	-	2,5	4,1	4,3	7,7	3,7	4,0	3,9
2006	3,9	-	3,3	5,1	4,6	5,6	3,4	3,4	4,6
2007	4,4	-	4,2	6,3	5,7	5,2	5,9	5,5	5,0
2008	6,6	-	4,6	5,8	6,3	9,2	4,3	4,5	4,5
2009	4,5	4,7	3,1	4,7	4,5	0,4	3,0	3,7	2,1
2010	3½	4	3	4¼	4¼	6,0	-	-	-
2000-09 ⁹)	52,3	-	36,2	59,4	55,3	58,5	45,6	45,2	47,1
Gj. sn. per år	4,8	-	3,5	5,3	5,0	5,3	4,3	4,2	4,4
Årslønn 2009	kr 344 000	kr 326 500	kr 289 400	kr 550 000	kr 560 000	kr 524 500	kr 405 900	kr 557 300	kr 347 000

År	Kommunene				Spekter-bedrifter		
	Forretningsm.tjenesteyting ¹¹	Staten	I alt	Undervisnings- sektoren	Helseforetakene (Spekter)	Helseforetakene (SSB) ⁸	Øvrige bedrifter
2001	4,1	4,2	3,5	7,8	-	-	-
2002	4,6	5,9	6,0	8,2	5,3	-	5,5
2003	4,8	4,3	4,4	5,4	7 ⁵	-	3,8
2004	3,5	3,7	3,8	3,2	3 ⁶	-	3,4
2005	2,4	3,4	3,4	3,0	3,3 ⁶	-	3,6
2006	3,2	4,5	3,9	2,6	3,7 ⁷	3,0	4,8 ⁹
2007	5,0	5,1	4,8	3,6	4,9 ⁷	6,8	5,3
2008	4,8	6,7	6,7 ¹⁰	5,7	6,5 ⁷	5,1	6,2
2009	2,7	4,4	4,6	4,4	5,1 ⁷	4,9	4,0
2010		4½ ¹⁵	3⅔	3½	3¾ ⁷	3,1	3½
2000-09 ^{*)}	48,4	57,9	55,4	62,5	-	-	-
Gj. sn. per år	4,0	4,7	4,5	5,0	-	-	-
Årslønn 2009	kr 375 100	kr 428 700	kr 382 400	kr 429 000	kr 432 400	kr 444 800	kr 409 700

*) Det foreligger ikke 2010-tall i alle områder.

¹ Vekstallene er per årsverk for arbeidere i NHO-bedrifter, staten, skoleverket, kommunene, hotell- og restaurantvirksomhet og Spekter-bedrifter (beregning av Spekter). For de andre er de for heltidsansatte.

² Gjelder for arbeidere med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

³ Omfatter månedslønte, prosentlønte og timelønte arbeidstakere. Årslønnsnivået er et gjennomsnitt for fastlønte og prosentlønte.

⁴ Forretnings- og sparebanker og forsikringsvirksomhet under ett som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring. Forsikring er inkludert fra 2003.

⁵ Legene trakk opp lønnsveksten med om lag 2 prosentpoeng

⁶ Heltidsansatte

⁷ Lønnsveksten i årene 2006 til 2010 er per årsverk og er beregnet av Spekter på grunnlag av et datamateriale de har innhentet per oktober i årene 2005 – 2010 supplert med innhenting også på andre tidspunkter. Spekter beregnet også lønnsveksten for årene 2002 og 2003. For årene 2004 og 2005 er lønnsveksten for heltidsansatte og er beregnet av SSB.

⁸ På grunnlag av innhentet lønnsstatistikk per oktober i årene 2005 - 2010 har SSB beregnet lønnsveksten for heltidsansatte i denne perioden.

⁹ Ekskl. flygeledere var lønnsveksten 4,4 prosent.

¹⁰ En oppjustering av minstelønnsatsene for høyskolegruppene pr 1.1.2008 bidro med 0,2 prosentpoeng til lønnsveksten i 2008.

¹¹ Lønnsveksten fra 2008 til 2009 er etter ny næringsstandard. Sammenlignet med veksten fra 2007 til 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

¹² Gruppen samsvarer om lag med summen av tidligere elektrokjemisk industri, kjemisk industri og treforedling (se tabell 4.9 i NOU:2009:7) og en del mindre grupper innenfor kjemisk prosessindustri.

¹³ Antall årsverk i industrifunksjonærgruppen er redusert med i overkant av 10 prosent fra 2008 til 2009, i hovedsak fordi forlag nå er klassifisert utenfor industri, mens de fram til 2008 var innenfor industri.

¹⁴ Som følge av ny næringsgruppering er montasje og reparasjon av heiser flyttet til bygg- og anleggsvirksomhet.

¹⁵ Årslønnsveksten for det statlige tariffområdet inkluderer ny arbeidstidsavtale for politi- og lensmannsetaten med et bidrag på 0,6 prosentpoeng og omlegging av beregningsmetode anslås å ha bidratt med inntil ½ prosentpoeng.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Vedleggstabell 2. Relative kostnader, Norge vs. handelspartnerne. Prosentvis endring fra året før¹⁾ Utfyllingstabell til tabell 3.1

	Gj.snitt 1991- 2000 ¹⁾	Gj.snitt 2001- 2010 ²⁾	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<u>Pengemarkedsrente med tremåneders løpetid</u>												
Norge	6,9	4,1	7,2	6,9	4,1	2,0	2,2	3,1	5,0	6,2	2,5	2,5
Handelspartnerne ³⁾	6,2	3,0	4,1	3,6	2,8	2,5	2,5	3,2	4,3	4,5	1,4	1,0
Rentedifferanse	0,7	1,1	3,0	3,2	1,3	-0,5	-0,3	-0,1	0,7	1,6	1,1	1,4
Rentedifferanse korr. for endringer i valutakurs	-0,1	2,3	6,3	11,4	-1,7	-4,1	4,3	-0,6	2,4	2,1	-1,8	5,8
<u>Konsumpriser:</u>												
Norge	2,3	2,0	3,0	1,3	2,5	0,4	1,6	2,3	0,8	3,8	2,1	2,5
Handelspartnerne ⁴⁾	3,3	2,0	2,5	2,0	1,8	1,5	1,7	1,9	2,4	3,6	0,6	1,7
Relative konsumpriser i nasjonal valuta	-0,9	0,1	0,5	-0,7	0,7	-1,1	-0,1	0,4	-1,6	0,2	1,5	0,8
Relative konsumpriser i felles valuta	-1,6	1,3	3,8	7,3	-2,2	-4,7	4,5	-0,1	0,1	0,7	-1,4	5,2
<u>Industriens el.priser i øre pr. kWh:</u>												
Norge	15,0	22,9	17,7	17,6	19,2	20,5	21,6	25,3	25,2	29,3	30,4	
Handelspartnerne ⁵⁾	46,6	56,1	45,4	42,9	52,4	51,5	52,2	59,1	59,8	70,1	73,9	
Relative elektrisitetspriser, prosent ⁶⁾	32,2	40,6	39,0	41,0	36,6	39,8	41,4	42,8	42,1	41,8	41,1	

¹ 1993-2000 for industriens el.priser

² 2001-2009 for industriens el.priser

³ Tallgrunnlaget dekker 97-100 prosent av handelspartneraggregatet.

⁴ Tallgrunnlaget dekker 98-100 prosent av handelspartneraggregatet.

⁵ Tallgrunnlaget dekker 87-97 prosent av handelspartneraggregatet.

⁶ Nivået på prisen i Norge i prosent av nivået hos handelspartnerne.

Kilder:

- Pengemarkedsrenter fra OECD og Reuters Ecowin.
- Konsumpriser fra OECD, IMF, Reuters Ecowin og SSB.
- Elektrisitetspriser fra IEA, Eurostat og SSB.